

Hanna Bias

Biblioteka Główna

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

e-mail: h.bias@am.katowice.pl

**DOŚWIADCZENIA Z POBYTU W BIBLIOTEKACH ZAGRANICZNYCH
W OULU I GLASGOW W RAMACH PROJEKTU STAŻÓW ZAWODOWYCH
I NAUKOWYCH PROGRAMU ERASMUS**

ABSTRAKT:

Praktykowanie w zagranicznej bibliotece w roli bibliotekarza stażysty i jednocześnie poznawanie jej od strony czytelnika jest niezwykle ważne. Zadaniem projektu stażów zawodowych i naukowych Erasmus jest stałe uczenie się, poprzez wymianę doświadczeń między pracownikami różnych instytucji. Istotnym celem praktyki w innej bibliotece naukowej, zwłaszcza zagranicznej, jest możliwość porównania jej z macierzystą placówką, w tym zapoznanie się ze strukturą organizacyjną biblioteki i zbiorów bibliotecznych oraz sposobem ich udostępniania. Przedstawiono doświadczenia z pobytu w Bibliotece Uniwersytetu Nauk Stosowanych w Oulu (Finlandia) oraz Bibliotece Whittaker Królewskiego Konserwatorium w Glasgow (Wielka Brytania). Ponadto podjęto temat współpracy bibliotekarzy muzycznych z całego świata w ramach Stowarzyszenia Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Centrów Informacji – IAML.

SŁOWA KLUCZOWE:

Biblioteki brytyjskie. Biblioteki fińskie. Biblioteki muzyczne. Biblioteki zagraniczne. Erasmus. Stowarzyszenie Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Centrów Informacji (IAML). Współpraca międzynarodowa.

Praktykowanie w zagranicznej bibliotece w roli bibliotekarza stażysty i jednocześnie poznawanie jej od strony czytelnika jest bardzo cennym doświadczeniem. Przed wyjazdem ważne jest, aby zaznajomić się z ofertą wybranej biblioteki, np. przeglądając jej stronę internetową i katalog online. Oczywiście dopiero na miejscu przekonujemy się, na jakich zasadach odbywa się administrowanie i praca w tej placówce. Na podstawie odbytych staży można również stwierdzić, jak dalece różnią się ośrodki zagraniczne, w których praktykowałam, od znanych mi bibliotek polskich. Wiedza o organizacji pracy w bibliotekach zagranicznych zdobyta podczas stażu jest dużo bogatsza od tej, którą można przyswoić na podstawie lektury stron internetowych czy literatury fachowej.

W ramach projektu staży zawodowych i naukowych programu Erasmus miałam możliwość odbycia tygodniowej praktyki w dwu bibliotekach zagranicznych.

Pierwsze doświadczenia zbierałam w Bibliotekach Uniwersytetu Nauk Stosowanych w Oulu w Finlandii (Oulun ammattikorkeakoulun kirjasto – Libraries of Oulu University of Applied Science). Na strukturę organizacyjną tej uczelni składa się sześć wydziałów. Na terenie kampusu znajduje się tyle samo jednostek bibliotecznych. Są nimi: Biblioteka Zarządzania Informacją i Biznesem; Biblioteka Wydziału Inżynierii; Biblioteka Zdrowia i Opieki Społecznej; Biblioteka Muzyki, Tańca i Mediów; Biblioteka Odnawialnych Zasobów Naturalnych oraz Biblioteka Kształcenia Nauczycieli. Powodów, dla których jako cel swojej podróży wybrałam uczelnię w Oulu, było kilka. Przede wszystkim interesowały mnie kolekcje druków muzycznych, zwartych i ciągłych, znajdujące się w Bibliotece Muzyki, Tańca i Mediów, które mogłam porównać z tymi zgromadzonymi w mojej macierzystej Bibliotece Głównej Akademii Muzycznej (AM) im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. Istotne dla mnie były również zagadnienia organizacji pracy w pozostałych oddziałach, które w swojej ofercie uwzględniają inne zbiory oraz usługi.

Praktykę rozpocząłam od zwiedzania Biblioteki Muzyki, Tańca i Mediów (Library of Music, Dance and Media), gdzie opiekunka stażu, Anu Liikanen, przedstawiła ogólne zasady organizacji pracy, zadania pracowników i regulamin. Następnie zapoznałam się z funkcjonowaniem wypożyczalni, czytelni oraz innych pomieszczeń przeznaczonych do użytku czytelników – zwiedziłam: gabinet z możliwością oglądania materiałów audiowizualnych utrwalonych na płytach DVD (koncertów, filmów), gabinet słuchania muzyki, pokój przeznaczony do pracy zespołowej. Dużą niespodzianką była konsola PlayStation, znajdująca się w jednym z pomieszczeń przeznaczonych dla czytelników oraz kolekcja gier oferowanych w wolnym dostępie bibliotecznym. Z pewnością studenci

Akademii Muzycznej (AM) w Katowicach przystaliby na taką propozycję. Komunikacja interpersonalna w języku fińskim, podobnie jak w angielskim, ma na ogół charakter nieformalny – w rozmowie z czytelnikiem nie używa się formy Pan/Pani, stąd też kontakt wydaje się uproszczony i wydawałoby się, że użytkownicy nie będą mieć większych oporów, aby uzyskać od bibliotekarza potrzebną informację. Nie wzięłam jednak pod uwagę uosobienia Finów, którzy są introwertyczni, powściągliwi w wyrażaniu emocji, zamknięci w sobie. Stąd też duża potrzeba organizowania kampanii bibliotecznych – powtarzających się kilkakrotnie w ciągu roku – zapoznających studentów z zespołem bibliotecznym, a także ze zbiorami oraz możliwością uzyskania profesjonalnej informacji naukowej.

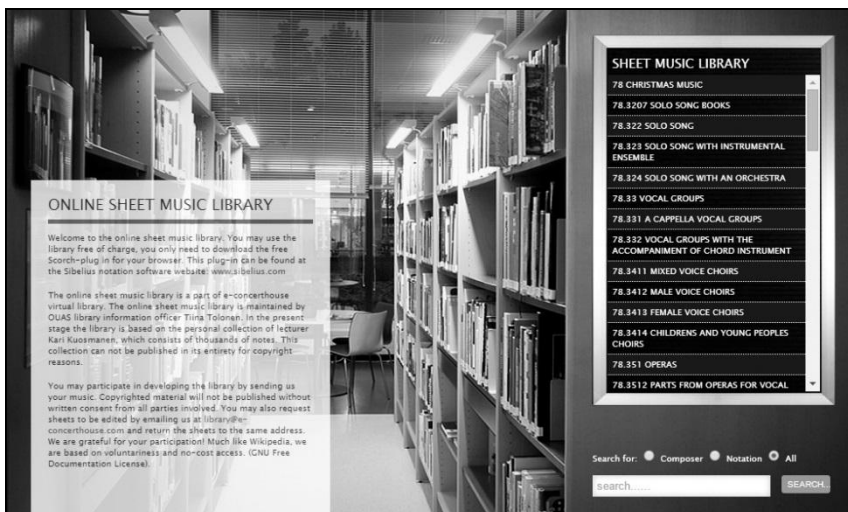
Nowoczesne biblioteki coraz częściej rezygnują z umieszczania kolekcji w magazynach, a stawiają na otwarte przestrzenie i wolny dostęp do zbiorów. Podobnie jest w Bibliotece Muzyki, Tańca i Mediów. Kolekcja druków muzycznych, dokumentów zwartych, dokumentów dźwiękowych jest ułożona według Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej – zbiory te rozmieszczone są w określonych działach (np. muzyka kameralna, a w jej obrębie tria, kwartety, kwintety itp.), zaś każdy dział jest uporządkowany alfabetycznie. Część kolekcji można wypożyczyć samodzielnie bez udziału bibliotekarza, dzięki samoobsługowemu stanowisku z systemem RFID. W małych bibliotekach muzycznych bądź takich, które nie gromadzą zbiorów specjalnych, jakimi są druki muzyczne, taki sposób rozmieszczenia księgozbioru jest zasadny. W przypadku Biblioteki Głównej AM w Katowicach podobne rozlokowanie sprawiłoby duże trudności w wyszukaniu pożądanej pozycji na półce. Wynika to przede wszystkim z wielkości kolekcji, obejmującej ok. 140 000 woluminów, z czego 73 000 stanowią druki muzyczne. Wśród nich znajdują się zarówno utwory jednokartkowe, jak i wielkie formaty nie mieszczące się na półkach, w tym także zabytkowe druki wymagające szczególnej ochrony.

Polityka gromadzenia zbiorów bibliotecznych w Oulu okazała się dużym zaskoczeniem. Ze względu na ograniczone przestrzenie lokalowe kolekcja jest poddawana ciągłej selekcji. Materiały zdezaktualizowane, zaczytane czy po prostu nie cieszące się popularnością, są wycofywane i przekazywane do National Repository. Jest to składnica, do której czytelnik nie ma bezpośredniego dostępu, ale w każdej chwili za pomocą katalogu elektronicznego, który jest kompatybilny z katalogami bibliotek akademickich, ma możliwość zamówienia dokumentu i po ok. dwóch dniach książka czeka już w bibliotece, do której użytkownik jest zapisany.

Idąc naprzeciw nowym rozwiązaniom technologicznym, w bibliotece w Oulu duży nacisk kładzie się na udostępnianie materiałów online. Autorskim pomysłem Tiiny Tolonen, pracownika Biblioteki Muzyki,

Tańca i Mediów, jest serwis internetowy *e-concerthouse* (Rysunek 1), w którym publikowane są nuty uprzednio zeskanowane, a następnie – za pomocą programu komputerowego Sibelius (umożliwiającego zapis i wydruk tekstu nutowego) – retuszowane i udostępniane na stronie internetowej. Obróbka skanu polega na stworzeniu komputerowej wersji druku muzycznego, który w tym procesie traci wszelkie informacje o wydawcy, a często również inne elementy, jak np. oboczne komentarze czy artykulacja. Witryna umożliwia przesłuchanie wybranego utworu, zapisanie go na dysku oraz wydruk [4]. Zapis komputerowy tekstu nutowego w takiej postaci nie jest jednak wiarygodnym źródłem wykonawczym i naukowym ze względu na brak wiadomości o wydawnictwie; nie może również służyć jako materiał odtwórczy na koncertach czy konkursach. Obecnie najbardziej pożądane są źródła urtekstowe, czyli wydanie drukiem tekstu nutowego, które ma na celu jak najwierniejsze oddanie myśli kompozytora, bez wprowadzania interpretacji edytorów lub korekt niepochozących od autora dzieła. Dużym zaskoczeniem dla mnie był brak starych druków, manuskryptów, zabytków. Biblioteka gromadzi jedynie najnowsze wydania druków muzycznych, wykorzystywane do celów wykonawczych; jej zbiory nie pomogą natomiast w pracach porównawczych edycji dzieł, opracowań lub transkrypcji. Zbiory specjalne kolekcjonowane są przez Bibliotekę Narodową Finlandii, będącą niezależną biblioteką naukową, a równocześnie stanowiącą element struktury organizacyjnej Uniwersytetu w Helsinkach, oraz Bibliotekę Akademii Sibeliusa.

Rys. 1. Biblioteka druków muzycznych online e-concerthouse

Źródło: [4].

Wybór drugiej placówki, którą poznawałam dzięki programowi Erasmus, był podyktowany chęcią zdobycia doświadczenia z zakresu archiwistyki. W Bibliotece Głównej AM w Katowicach został mi przydzielony nowy zakres obowiązków, który obejmował uporządkowanie Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej.

Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej założono w 1968 r. przy Bibliotece Głównej, by wypełnić lukę w zakresie dokumentacji dawnej i współczesnej kultury muzycznej całego regionu śląskiego. Do podstawowych jego zadań należy gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie silesiaków: rękopisów i druków muzycznych, piśmiennictwa i dokumentów życia muzycznego [2]. Katalog archiwum podzielony jest na: rękopisy literackie, rękopisy muzyczne, ikonografię, zbiór programów i afiszy oraz teczki osobiste kompozytorów, działaczy, muzykologów, w których gromadzone są m.in. wycinki z gazet. Aby uzupełnić swoją wiedzę oraz pozyskać świeże spojrzenie na zarządzanie osobną komórką specjalistycznej biblioteki muzycznej, szukałam podobnej placówki, która w swojej strukturze miałaby wyodrębnione archiwum gromadzące wszelkie dokumenty życia muzycznego oraz świadectwa twórczości.

Takie kryteria spełnia Biblioteka Whittaker Królewskiego Konserwatorium w Glasgow (Whittaker Library, Royal Conservatoire of Scotland). Archiwum instytucjonalne tej uczelni posiada w swoich zbiorach m.in. rysunki architektoniczne, programy imprez, fotografie, obrazy, wycinki prasowe, rękopisy, druki ulotne. Ponadto przechowywany jest tutaj imponujący, liczący ponad 800 eksponatów zbiór światowej klasy zabytkowych instrumentów muzycznych, wśród których znajdują się m.in. rzadkie okazy instrumentów dętych wykonanych przez słynnego projektanta Adolphe'a Saxa¹ [1]. Ważną część zbiorów dostępnych w Bibliotece Whittaker stanowią unikalne kolekcje archiwaliów przekazane przez darczyńców: artystów, wykonawców, naukowców. Kolekcje te opracowywane są jako całość, a nie rozdzielane do konkretnych działów, jak jest to praktykowane w katowickim Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej.

Wiedza i doświadczenia uzyskane podczas stażu w Glasgow stanowią dla mnie cenny układ odniesienia i źródło inspiracji dla prac archiwalnych podejmowanych w mojej macierzystej placówce. Przykładem mogą być zadania związane z włączeniem do zasobu Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej cennej kolekcji specjalnej, jaką niedawno otrzymała Biblioteka Główna AM w Katowicach. Ten nowy nabytek

¹ Belgijski budowniczy instrumentów muzycznych, konstruktor saksofonu.

przekazany do archiwum obejmował spuściznę Tadeusza Prejznera – kompozytora, pianisty i pedagoga Państwowego Konserwatorium Muzycznego² w latach 1929-1939. Opracowanie tej kolekcji według dotychczas obowiązujących instrukcji spowodowałoby rozproszenie materiałów – wydzielenie z zasobów bibliotecznych jednostek, jakimi są programy, notatki osobiste, wycinki z gazet i inne dokumenty życia społecznego oraz sporządzenie dla nich odrębnych opisów katalogowych, utrudniłoby badaczom poszukiwanie informacji dotyczących postaci Profesora oraz dokumentów związanych z życiem artystycznym ówczesnych Katowic. Po przeprowadzeniu analizy planów rozwoju biblioteki, biorąc pod uwagę problematykę wyeksponowania zbiorów specjalnych, podjęto działania związane z wdrożeniem projektu digitalizacyjnego. Obecnie podjęto starania mające na celu pozyskanie funduszy z grantów na zakup odpowiedniego sprzętu i rozbudowę infrastruktury.

Biblioteka Główna AM w Katowicach również gości w swoich progach stypendystów programu Erasmus. Po moich namowach, Anu Likannen – bibliotekarz z wizytowanej przeze mnie Biblioteki Muzyki, Tańca i Mediów Uniwersytetu Nauk Stosowanych w Oulu – przyjechała do Katowic na tygodniową praktykę. Nie była to bynajmniej jedyna osoba, która wybrała katowicką Akademię Muzyczną, aby odbyć staż w bibliotece bądź zapoznać się ze specyfiką gromadzonych w niej zbiorów specjalnych. W ramach programu Erasmus wizytę w tej placówce złożyli także: Ludmiła Homolova i Maria Krobotova z Biblioteki Akademickiej Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy oraz prof. Dominikus Burghardt i Susanne Skipiol z Folkwang Universität der Künste w Essen.

² Państwowe Konserwatorium Muzyczne w Katowicach zostało założone przez Witolda Friemanna w 1929 r. Swoją działalność zainauguowało uroczystym koncertem w dniu 28 września 1929 r. Katowickie konserwatorium w pierwszych latach działalności było szkołą państwową. Początkowy okres istnienia placówki to czas pogłębiania się kryzysu ekonomicznego, walk klasowych i politycznych na Śląsku. Konserwatorium w roku szkolnym 1931/1932 straciło dotację i prawa uczelni państwowej. W 1934 r. zostało przekształcone uchwałą Sejmu Śląskiego w Śląskie Konserwatorium Muzyczne. W okresie okupacji niemieckiej szkoła nosiła nazwę Konservatorium Kattowitz (1939-1942), a następnie Landesmusikschule Oberschlesien (1942-1945). Śląskie Konserwatorium Muzyczne zostało reaktywowane wkrótce po wyzwoleniu Śląska. Dekretem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 1 września 1945 r. przemianowane zostało na Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną. W 1979 r. Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach otrzymała nazwę Akademii Muzycznej [3].

Współpraca międzynarodowa, wymiana doświadczeń, dzielenie się wiedzą – to zagadnienia zawierające się w głównych celach Międzynarodowego Stowarzyszenia Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Centrów Informacji (IAML – International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres). Stowarzyszenie zrzesza biblioteki muzyczne i bibliotekarzy muzycznych oraz wszystkich zainteresowanych muzyką i zbiorami muzycznymi.

Rys. 2. Główne cele Międzynarodowego Stowarzyszenia Muzycznych Bibliotek, Archiwów i Centrów Informacji (IAML)

The image is a screenshot of the IAML website. At the top left is the IAML logo, which consists of the letters A, I, V, M, L, B arranged in a grid. To the right of the logo is the text 'IAML' and 'International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres'. Below the logo and text is a navigation bar with buttons for 'Organization', 'Activities', 'Publications', 'Links', and 'Search'. The main content area has a breadcrumb trail: 'Home » Organization » What is IAML? » Principal aims'. On the left side, there are several utility boxes: 'Languages' with a dropdown menu showing 'English', 'Français', and 'Deutsch'; 'For pages not translated' with a 'TRANSLATE' button; 'Navigation' with a 'Glossary' link; and 'User login' with fields for 'Username *' and 'Password *', a 'Request new password' link, and a 'Log in' button. The main heading is 'IAML's principal aims', with 'View' and 'What links here' buttons below it. The text 'Principal aims of IAML are:' is followed by a bulleted list of 12 aims.

IAML's principal aims

Principal aims of IAML are:

- To encourage and promote the activities of music libraries, archives and documentation centres and to strengthen cooperation among institutions and individuals working in these fields.
- To promote a better understanding of the cultural importance of music libraries, archives and documentation centres nationally and internationally.
- To support and facilitate the realization of projects in music bibliography, music documentation and music library and information science at national and international levels.
- To promote the availability of all publications and documents relating to music, including international exchange and lending.
- To support the development of international and national standards for cataloguing, preservation and availability of music materials.
- To promote professional education and training.
- To further the bibliographic control of music collections of all kinds.
- To support the protection and preservation of musical documents of all periods.
- To cooperate with other international organizations in IAML's fields of interest.
- To bring together interested people at its annual meetings.

Źródło: [6].

Potrzeba powstania takiej organizacji zaistniała w latach 50. XX w. Zbiory muzyczne znajdujące się w bibliotekach różnych instytucji i uczelni muzycznych, a także w działach specjalistycznych bibliotek narodowych, uniwersyteckich i publicznych, osiągnęły wówczas taki stopień organizacji i rozwoju, że dalsze prace fachowe w tej dziedzinie, określanej już wówczas mianem bibliotekarstwa muzycznego, wymagały ustaleń międzynarodowych i pewnego ujednoczenia w skali światowej. W tym celu powołane zostało IAML – stowarzyszenie koordynuje projekty dotyczące bibliografii, katalogowania, konserwacji i badań naukowych oraz promuje aktywność bibliotek muzycznych, archiwów i centrów informacji, a także rozwija procesy edukacji zawodowej i dokształcania pracowników bibliotek (Rysunek 2). IAML skupia ponad 1850 instytucji i członków indywidualnych z 53 krajów – w jego pracach uczestniczą nie tylko biblioteki muzyczne, archiwa i centra informacji muzycznej, ale również instytucje radiowe, muzykolodzy, muzycy, wydawcy muzyczni i dystrybutorzy wydawnictw muzycznych, bibliotekarze z bibliotek orkiestrowych, operowych i chóralnych, a także inne instytucje. Coroczne konferencje IAML są wydarzeniem niezwykłym. Środowisko bibliotekarzy muzycznych z całego świata ma okazję do wymiany poglądów, wiedzy i pomysłów w ramach sesji ogólnych i tematycznych oraz warsztatów. W pracach i kongresach IAML od 1959 r. uczestniczą przedstawiciele polskiego bibliotekarstwa muzycznego. Od szeregu lat w skład stowarzyszenia wchodzi Sekcja Bibliotek Muzycznych SBP – Polska Grupa Narodowa IAML [5].

Kontakty z bibliotekarzami zagranicznymi, poznanymi dzięki programowi Erasmus oraz dzięki działalności w ramach IAML, ułatwiają dostęp do wiedzy o najnowszych tendencjach w bibliotekarstwie, promują aktywność krajowych bibliotek, wspomagają rozwój osobisty i zawodowy ich pracowników oraz wzmacniają współpracę międzynarodową.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] *Archives & Collections* [online]. [Data dostępu: 29.12.2014]. Dostępny w World Wide Web: http://www.rcs.ac.uk/about_us/libraryandit/archives/.
- [2] *Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej* [online]. [Data dostępu: 29.12.2014]. Dostępny w World Wide Web: http://am.katowice.pl/?a=65_archiwum-slaskiej-kultury-muzycznej.
- [3] Bias H.: *Biblioteka Akademii Muzycznej w Katowicach najstarszą księżniczką akademicką na Górnym Śląsku. Badania nad proveniencją zbiorów*. W: *Repozytorium prezentacji z „Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotek Akademii i Uniwersytetów Muzycznych”*

- [online]. [Data dostępu: 29.12.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://am.katowice.pl/files/25/Konferencja%20Bibliotek%20AiUM%20-%20Bias%20Hanna.pdf>.
- [4] *E-concerthouse* [online]. [Data dostępu: 29.12.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.e-concerthouse.com/library/>.
- [5] *IAML Organisation* [online]. [Data dostępu: 29.12.2014]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.iaml.info/en/organization>.
- [6] *IAML's principal aims* [online]. [Data dostępu: 29.12.2014]. Dostępny w World Wide Web: http://www.iaml.info/organization/what_is_iaml/principal_aims.

Hanna Bias

Main Library

Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice

e-mail: h.bias@am.katowice.pl**THE EXPERIENCE GAINED THROUGH THE VISITS IN THE FOREIGN LIBRARIES IN OULU AND GLASGOW WITHIN THE CONFINES OF THE ERASMUS ACADEMIC STAFF WORK AND RESEARCH MOBILITY PROGRAMME****ABSTRACT:**

The internship in a foreign library as a librarian trainee and at the same time getting to know this library from the point of view of a reader is exceptionally important. Constant learning through the exchange of experience between the employees of various academic institutions is an objective of the Erasmus work and research mobility programme. A significant advantage of undertaking a training in a research library, especially abroad, results from the opportunity to compare its performance with the activity of one's own institution, in terms of their organizational structure, library collections and the circulation services they provide. The paper presents the experience from the visits in the Library of the University of Applied Sciences in Oulu (Oulun Ammattikorkeakoulu;

Finland) and in the Whittaker Library of the Royal Conservatory in Glasgow (United Kingdom). The cooperation of music librarians from around the world within the framework of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML) is also described.

KEYWORDS:

Erasmus. International cooperation. Music libraries. Foreign libraries. Finnish libraries. British libraries. International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML)